

СЫЛДЫСЧЫГАШ

№6
(2870) Февраль
12
вторник 2008
ЧЫЛ

1945 чылдың март 1-де үндезилеттинген.
1990 чылдың февраль 1-де катап тургустунган.

Хүнүнүн үнери: 8.09; ажыры: 17.19
Хүн дуртунуң узуну: 9.10.
Айынын үнери: 9.15
Ажыры: 14.33.

Солун вторник санында үнер.
Садар өртэз дугуржулга езугаар.

Журналисттик блокнотундан

Сылдыстың медээлери Чаңгыс домак-биле

● Тыва Республиканың Алдан-Маадыр аттыг национал музейинин чаа чараш бажынының байырлыг ажыдышкыны февраль 7-де болган.

● Чөөн чүк улузунуң Ай календарын езугаар чаа он ийи чылдар эргилдезинин баштыңы — Күске чылын уткаан Шагаа байырлалын февраль 8-те Бүгү Тываның девискээринге калбаа-биле демдеглээн.

● Февраль 8 — Россиянын Эртемнер хүнүнге тураскааткан хемчеглер Тываның бүгү өөредилге, эртем албан черлеринге болуп эрткен, аңаа өөреникчилер илпекчилиг киришкен.

● Москваның күрүнениң П. Чайковский аттыг консерваториязының доозукчузу, делегей конкурстарының лауреады, сураглыг пианист Андрей Руденко республиканың Р.Д. Кенденбиле аттыг уран чүүл школазының өөреникчилери-биле джаз база классиктиг хөгжүмге ужуражылга-концертти эрттирген.

● Кызыл хоорайның №3 школазының директорунга ТР-ниң өөредилге, эртем база аныяктар политиказының сайыдының оралакчызынга ажылдап турган Людмила Анатольевна Муравьева томуйлаткан.

● Республиканың уругларның болгаш элээдирнерин олимпийжи курлавырның тускай спорт школазы массалыг спортчу оюннардан баскетболду республиканың школачыларының ортузунга нептередири-биле чоокку уеде Тываның бирги чери дээш маргылдааны эрттирерин планнап турар.

● “Тываның төөгүзүнүн” үшкү — “Совет Тыва 1944-1991 чылдарда” деп томун чырыкче үндүрери-биле белеткеп эгелээн.

● Февраль 10 — Дипломат ажылдакчыларның байырлал хүнүнүн бүдүүзүндө ТР-ниң даштыкы экономиктиг харылзаалар агентилелиниң директору Елена Владимировна Кара-Сал Казахстанның Алма-Атада Россия Федерациязының Чингине консул черинин консул-чөвүлекчи албан-дужаалынга томуйлаткан.

● Тыва Республикада Федералдыг үндүрүг албанының эргелели “Декларация кампаниязы-2008” деп темага парлалга конференциязын эрттирип тура, республикада миллионерлерин саны көвүдээнин, бир чылда 1 миллиондан 10 миллион рубль чедир орулгалыг 85 хамааты, 10 миллиондан 100 миллион чедир орулгалыг 5 хамааты, 100 миллиондан 300 миллион чедир орулгалыг 2 хамааты бүрүткеткенин дыннаткан.

Адыгыжы СААЯ
белеткээн.

МОСКВАДА ТЫВАНЫҢ ТӨЛЭЭ ЧЕРИНГЕ

Тыва Республиканың Чазак Даргазының оралакчызы, Москвада Тываның төлээ черинин бүрүн эргелиг төлээзи Василий Юрьевич Урбан биле “Сылдысчыгаш” солунунуң кол редактору Александр Шоюн.

Москва хоорайга январь 31-февраль 1 хүннеринде Россияның журналистер эвилелиниң Федеративтиг Чөвүлелиниң ээлчеглиг хуралы болуп эрткен. Ооң ажылынга Тывадан Федеративтиг Чөвүлелдин кежигүнү, Россияның журналистер эвилелиниң Тывада регионалдыг салбырының даргазы Александр Сан-оолович Шоюн киришкен. Ол сургакчылап чораш, Александр Сан-оолович Москвада Тываның төлээ черинге чедип, ооң ажылын сонуургап, ук төлээ черинин харысалгалыг ажылдакчылары, Тываның Чазаның Даргазының оралакчызы, Москвада Тываның төлээ черинин бүрүн эргелиг төлээзи Василий Юрьевич Урбан болгаш ооң 1-ги оралакчызы Владимир Ефимович Серяков олар-биле ужурашкан. Ол дугайында моон адаанда чырыттыс.

Москвага келген кол ажылымның эгелээринин мурнуу хүн. Тываның төлээ черинин амгы ажылын сонуургап, чаа удуртукчулары-биле таныжып алып сорулгалыг чед бердим. Төлээ черинин ажылдакчылары мени эвилең-ээл-

дек уткуп алды. Дораан-на, Тывага кады ажылдап чораш улуг Даргам Владимир Ефимович Серяков-биле ужураштым. Ол олурган сандайындан туруп көзүм, мени дыңзыг кустактааш, хүлүмзүрбүшөөн, холум тудуп мендилешти.

Мээң кадыкшылымны, ажыл-ижимни, өг-бүлөм дугайында сонуургап айтырды-даа. Секретарын кыйгырткаш, изиг шайын сөңнеди. Аравыста Тыва, парлалга дугайында чугаалаштывыс. Владимир Ефимович Тывага Сайыттар Чөвүлелиниң Даргазы албан дужаалга ажылдап турар үезинде уруглар солуну турбаан. Ынчангаш Тывада үнүп турар солуннар дугайында чугаалажып тура “Сылдысчыгашты” аажок сонуургады. Даргамга Тываның төлээ черинин чаа даргазы-биле ужуражыксап тура-

(Уланчызы 3-кү арында)

Конкурс

СЕТКИПИНДЕН ЧУРААН

Февраль 5-те Улусчу чогаадылга бажыңыга “Кыйгы” чогаадыкчы лабораторияның организаастаны “Чоок кижилерин” деп республика конкурзунун байырлыг ажыдышкыны болуп эрткен.

Ук конкурсту өг-бүлө чылынга болгаш Шагаага тураскааткан. Аңаа республиканың беш ангы кожуунарындан (Тожу, Таңды, Улуг-Хем, Мөңгүн-Тайга, Барыын-Хемчик) 6-12 болгаш 13-18 хар-назылыг салым-чаяанныг инвалид уруглар ниитизи-биле 26 кижичүс хире ажылын кириштирген.

Конкурстун негелдези езугаар уруглар боттарының ажылдарына эң-не чоок, эргим, ынак кижилерин чуруп көргүзөр ужуруг. Ынчангаш киржикчилер шынап-ла боттарының ада-пезин, кырган-ава, кырган-ачазын, акы-угбаларын сеткилден чуруп көргүскеннер. Делгелге уругларның ажылдары-биле таныш-

пышаан, авторларын чамдыкы-биле таныжар аргалыг болдум. Дерзиг-Аксының психоневрологтук интернадының кижизидикчи башкызы Александра Чимит-Доржуевна Ондарнын дыннатканы-биле, конкурстун негелдези озалдап келген болгаш, интернаттын уруглары чүгле чураан эвес, а аргаан-даараан кылыглар, чинчиден каастангалар база эккелген. Александра Чимит-Доржуевна чураан чуруктарын

(Төнчүзү 4-кү арында).

“АЛЕНУШКАГА” ӨСКЕШ ...

Экин, уруглар! Бистин ынак “Сылдысчыгашы” дамчыштыр силерге үнүп келген Күске чылы-биле изиг байыры чедирбишаан. Кара-Хаак суурнун “Аленушка” аттыг уруглар саднын ажылы-биле таныштырар бодадым.

Уруглар садын өөрөдигенин хоочуну, хей шаанал-макталдарнын эдилекчизи Татьяна Ивановна Сагды хей чылдарда билдиргилг удуртуп турар.

“Аленушка” садигин көөр болзунарза, дескиндир хериминде янзы-бүрү тоолдар маадырларын кончуг чараш кылдыр чурраан. А уруглар ойнаар шөлде тоол бажың — теремок, мөөгүлөр, чайганыштар, чуңгулар чер, маңнаар орукчулар, ааткыштар дээш чүнү чок дээр. Садикти долгандыр ногаанчыдылганы чылдың-на ада-иелерин киржилгези-биле чорудуп турар.

Садиктин иштинче кире бээрге дыка чараш, кижинин сагыш-сеткили чырып, өөрүй бээр. Би-

чий уругларнын кылган ажалдары тергин солун, чаптанчыг. “Ада-иеге сүме”, “Хүн чуруму”, “Арыг-шевер булуну” дээш чүнү чок дээр. Кабинкаларында уруг бүрүз билгир кылдыр янзы-бүрү ойнаарактарны чурраан, удуур өрээлдерин, ойнаар булуңнары арыг-сидиг, оруннарын шериглер-биле дөмей дыка чараш эдип каан. Садикте 2 бөлүк бар: улуг бөлүктө — 20 уруг; ортумак бөлүктө — 15 уруг. Бичии чаштарны янзы-бүрү аш-чемгерип, полдниктедип турар. Бичии чаштар ырлар, шүлүктээр, танчылаарына дыка ынак. Чүгө диге садиктин коллективи колдуунда аныак башкылар. Ойнаар залда бичии бөлүктү хайгаарап көөрге, эпиг, найыралдыг ойнап, ырлап турарлар. А улуг бөлүк уругларына программа эзугаар кичээлдерин башкылар эрттирип турар. Ада-иелер ол кичээлдерге үргүлчү олуржуп, сонуургап турар. Музыка башкызы уругларга янзы-бүрү орус-тыва ырларны, танчыларны өөредип турар. Ынчалза-даа садигивистин

Кызыл кожуунда

оран-савазы бичин, чүгө диге уругларнын саны чыл келген тудум-на көвүдөп турар. Садиктин спортзалы база чок. Ынчангаш бо чугула айтыргыны шийтирлеп бээр бистин даргаларыыстан ада-иелер дилеп турар.

Оон ыңай садиктин кижизидикчи башкылары база эге школаның башкылары аразында быжыг харылзаалыг ажалдаар болза, оларнын салып алган сорулгазы боттаныр ийик. “Аленушкага” өскөш, өөренип, эрте-билгил чедип алгаш, улуг эмчилер, удуртукчулар, башкылар болганнар хей. Өскөн садигинде кижизидикчилеп ажалдап турар башкылар база бар. Оларга Лада Сергеевна, Виктория Ян-ооловна, Долаана Дадар-ооловна болгаш өскөлөр-даа хамааржыр. Чаптанчыг чаштар “Аленушказынга” дыка ынак. Чаа үнүп келген Күске чылы-биле “Аленушка” садигинин коллективинге чедишкенин база хей-хей чаштар немежип-ле турарын сеткилдин ханызындан күзөдим!

К.ТАРГАН,
улус өөрөдигезинин
тергини, күш-ажылдын
хоочуну.

Сылдыска

чагаалар

Эрзин кожуунун Бай-Даг ортумак школазында эге болгаш ортумак класстар “Сылдысчыгаш” солунун чагыдып алыры чаңчыткан. Бо 2007-2008 өөрөдиге чылында школада окуп оран бижикчилерин “Өзүм” деп бөлгүмү Аржаан Александровна МУНУКТУН удуртулгазы-биле ажалдап эгелээн. Ам бөлгүмүнү уруглары — 3 классчыларнын 2008 — Өг-бүлө чылыга тураскадып бижээн чогадыгларын сонуургап номчунар, уруглар.

АЖЫП-ИШЧИ, НАЙЫРАЛДЫГ

Бистин өг-бүлевисте 5 кижиге бис. Авам, ачам база ийн акыларым болгаш мен. Улуг акым Саян Владивостокта шериг албанын эки эрттирип турар. Бичии акым Соном 9-ку классты дооскаш, ада-иезинге дузалажып, инектерин кадарып, бажыңына суглап, ыяжын чарып дээш-ле оон-даа өске бажың ажалдарын кылыр, кончуг ажалгыр кижиге. Ынчангаш акыларымга

ынак мен.

Бистин өг-бүлевисте найыралдыг, ажал-ишчи. Шагаа айын таварыштыр төрөөн школамның коллективинге болгаш класым башкызы Ломбу Светлана Сояновнага база кады өөренип турар чаңгысклассчы өөрлеримге өг-бүлемнин мурнундан чүгө экини күзөвишаан, изиг байырымны чедирдим.

Долума БАЛДАР

АЧАВЫС АНАА ЧЕРЛЕ ОРБАС

Бистин өг-бүлевисте үш кижиге бис. Ачам, дунмам база мен. Ачамны Лоовай Айдың, а дунмамны Аржаан дээр. Дунмам садик чоруп турар. Мен 3-ку класста эки өөренип турар мен. Ачам дыка арыг-сидиг, ажал-ишчи, анаа черле орбас, бис ийиге амданныг чемнер кылып бээр. Школага өө-

ренип каапкаш кээримге, ачам бажыңын чылыдыр одап алган, аш-чемин кылып алган олурар. Мен ачамга болгаш дунмамга дыка ынак мен. Шагаа айы база кел чыдар Ада-чурт камгалакчыларының хуну — февраль 23 таварыштыр ачамга, төрөдиримге база эштеримге байыр чедирип тур мен.

Даң-Хая ЛООВАЙ.

● Психологтук оюн “Бодунну шылга!”

Аажы-чаң (характер) деп чүп?

Характер дээр грек сөстөн очулдуруга танма дээр. Аажы-чаң дээр кижиге бурузун турум, индивидуалдыг оңайгай бодужу. Катап болган болушкуннарга каталар ол-ла аажы-чаңын эртпейн, аажылаарын эскерип болур. Чоок кижилеривистин аажы-чаңын хун-бүдүгү хандыр шийрип, билгилеп турарыыстан оон диартыгы аажылашкынын “өттүр” билгилер бис. Аажы-чаң чаш кижиге өзүп олурда хевирлетинер. Бойдустан чаяаттыгган кижинин темпераментин, дээд нерви системасы болгаш кандыр бир чүгөге сыйым-чаяанындан характеринин күштүг, кошка хамааржыр.

Долгандыр чуртталгаже хамаарылганы көргүзөр аажы-чаңнын талалары: чазык-хагдычагы, шыңчы-мегечини, үнүдү-түчелни, эзу-чурум сагыязы. Ажал-херекке хамаарылганын көргүзөр аажы-чаңнын талалары: харысалгалыгы-тоомча чогу, ажалгыры-калгазы, чогадыкчы чоруу-удурдун эртпейн.

Боду бодунга хамаарылганын көргүзөр аажы-чаңнын талалары: бичесепалдыг-туразы, улугу, критиканы хутоп алыры-бодун тогунары, чортаары-куду дорамчыладыры, чугаакыры-чүвеыттыгазы.

Эдилелдерге хамаарылганын көргүзөр аажы-чаңнын талалары: үлөксезерин-харамы, кымалашы-төтчелдери, арыг-сидиг — чуларичыдылганы-оон-ды өске.

Кижинин аажы-чаңының быжыг соруу, элдээ, багы, экизи, эдилер хун бүрдү кылып турар чүдүлдеринден эскерттирер. Доо аалдын уруу элдек чаңыг, чаптанчыг. Бо аалдын огул бак чаңыг, дузаргак эвес дээр ыш-каш улус чугаалажыр.

Боттарынарын ооналга күүседиринерин анализтеп көрүнер, уруглар.

Бир кижиге буу-хаа-дүрген кылыр, ийити-оожум болгаш топтаар, баштайгы сорулгазын тодараткаш, оон өйлөп төн-чүзүңгө чедир кылыр. Үшкүзү эремеде сугже ышкыш доран шурай бергеш, оон кээп канчал-да экилдеп айтырыта харылап, деңизгүрлөп, частырыгларын элтишкан кылыр.

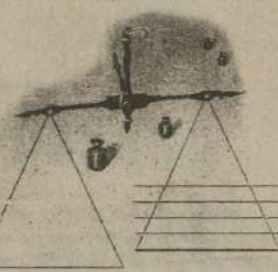
Өзүп олурар школачы кижиге аажы-чаңын кандыг-бир таласын “чыгышырып”, коңулап болбас. Чыкээ, бо оол “тапта, мегечи, өскерликчи, шугул, чазыг, хокудангай” деп болбас, чүгө дээр чуртталганын янзы-бүрү айтырыгына кижилер янзы-бүрү кылдыр харылап болур.

Бир эвес бичин оолга “Бо кижиге багы” дээр болзувуса, ол оон доран хутоп алгаш, долгандыр байдал өскөрлү бээр-даа, багай кылдыр көөр. Чамдык улуг апарган кижилер, ылангы башкылар, ол бичин оол дег-чангыс талап, инфантилгил сеткил-бодалдыг чоруга, кижизидиге ажалында доктар болур.

Характер школачы чылдар

төнүп турда колдуу хевир-леттинген болур. Ынчалза-даа чамдык оолдар шериг хуызгезин эрттиргеш, ам-на шийтирилгил, күштүг апарган чанар. А уруглар баштайгы өпөязын азырай бергеш-ле, характерин дадыктырар. Характерин дадыктырар диге канчаары?

Сагыш-сеткилдин хайнышкыны, тура-соруктуг

болурундан хамааржыр.

Школачылар эрес-дилдиг, шыдамык, чалданыш чок болукаарын илеретип турарлар. Спорт-биле тудуш уругларнын характерин дүрген, быжыг сайыраарын амдырал баштап турар. Спортчу чедишкенин кижилер оон-даа өске адырларга баргаш чүпкүлдүгүн, коргуш чогу билгир бис. Бистин бичин республикавыс иштинде безин көсүк политиктер, бизнесменнер, шагдалар школачы чылдарында спортчу лидерлер чоранын чоң билгир.

Уруглар, спортчу оон-нардан ойнап, характерин дадыктырынар. Оон үезинде ылаксанчыг уттурушкуннар, өөрүшкүлүг чедишкенин силериниң сеткил-сагыжынарын байлашкылар. Чуртталгада чүд-даа турар, оон эртери чугула деп чүвени улуг класе уруглары билгирлаар. Шын, багай алдынарга кандыг түндүлдерге чедери паспортту холга алгыр-ла, күрүне негеп болур.

Шаптараазыннар, берге байдалдарын эрткен школачы кижиге аажы-чаңын “кичап” турары ол. Ол дээр өжөктөрөн берге чүдүлдерин дилээр эвес-тир. Школачы назында өөрөдиге, эш-өөрүңге, ада-ие, башкылар-биле харылзааларында кандыг байдалдар турбас дээр.

Чамдык оолдар бодун дадыктырар дээш, соокта чуга кетип, хаядан хемче шурап, эл-кежиге аарышкылыг чүдүлдер кылып турары улуг ажыктыг эвес, чогаалдыкчы чорук эвес.

Характерин хун бүрдү бичин чүдүлдерден кижизидер. Чижээ, бир эвес башкылар сээп кичээлгө чогуна сагыштырып турар болза, дааарталин эгелээш кичээлгө ич-кекчизгелгил бол. Кечээниң-не сайгарылгадан кыл. Моон мурунда эскербиң турган билгилериниң 5-тен бижик. Ооналга кылырындан чалгаар турган болгувуса, ам доранна олупуркаш, белениндан нарыныкче азы бижиктевинден асык доктадырыңкы кыл.

Биле доктадып сайыркыдыг, улуг-шыырак болукаар болзувуса, күш-культура

● Оюнга идепкейлиг киржинер, уруглар!

башкызы-биле сүмөлөжип, янзы-бүрү ооналгалардан кылып тур. Бир эвес аарычыл болуңга, хунуң-не баштай чылбай суг оон чоорту соок суг-биле тавангайлыгы шапта.

Бир эвес карангыдан көрөр болзувуса, чоорту дашкаар чааскаан үнерин кызыт.

Үйүжү болзувуса, баштай будильник дузаты-биле оон чоорту хунуң-херелерин-биле деңге оттуң орташкын чаңкыктырып болур.

Шийтирилгил, боду тускай көрүшүгү, бодунун дээш туржуп билгир, херек болза бодунун аайыңче кижилерин кырып алыр характерлиг кижиге билгир болур.

Доога.

Бичин өнүк. Бо удаада баштай аажы-чаңының 5 эки талаларын бизе 5 багай талаларын бижип көрөм. Оон соонда чоок эштериниң, ада-иениң, төрөдириниң, башкыларының бажы айтырып болур сен. Бир эвес чамдык талаларың элээн каш кижиге демделээр болза, ол шынап-ла сээп характеристика болур.

Багай талалардан адырып ап болур бе?

Кымның дузасы херепит? Өске улус мени канчаар көрүп турарың?

Кандыг талаларын кижилерин сонуургадып турарың?

Кандыг чептестерин кижилерин ырадып турарың?

Дептеристикке долузу-биле харылап бижик.

Саяна ДАРГЫЙ-ООЛ
“Сайзырал” төптүн лектолго
башкызы

Журналисттик блокнотундан

МОСКВАДА ТЫВАНЫҢ ТӨЛЭЭ ЧЕРИНГЕ

(Уланчызы. Эгези 1-ги арында).

рымны чугааладым.

Ол телефонунуң даң-зызын көдүргөш. Кезек чугаалашкаш. бир ажил-дакчызын чедип кээрин диледи. Үр-даа болбаанда херэжэн кижиге кирип кел-ди.

— Таныжып алыңар, Александр Сан-оолович! — дээш. Владимир Ефимович кирип келген кижиге

чурукка тырттырып ап, ында бижээн тайылбырларын номчуп, билип ап туру мен.

Ийиги каятче долганы аарак үнөр чада баарында ханаларда тыва национал хөгжүм херекселдерин делгеп аскан болду. Ооң адаанда кидис-биле кылган тыва бичии өг, чанында одарда малдар: инектер, кулун, өшкү, хой бар. Ону А. Тумат кылган. Өгүнчү

Тываның Москвада төлээ чериниң бүрүн эргелиг төлээзиниң бирги оралакчызы Владимир Ефимович Серяков-биле.

айытты. Бо дээрже Роза Иргитовна Сашникова-дыр. Бистин төлээ чериниң ажил-ижин. Москвада туган турар тываларның дугайында чүнү соңуура-гаар силер, дөгөрезин Роза Иргитовнадан билип ап болур силер. Дарганың кээри арай алек-дир. Александр Сан-оолович. Амды-зында хилис үе эрттирбези-биле төлээ черинде чамдык солун ажилдар-биле таны-жып көрүнер даан. Ону силерге Роза Иргитовна тайылбырлап бээр.

— Владимир Ефимович! Силерниң бо ажилдакчылар-биле таныш мен. Ол Россиянын журналистер Эвилелинин кежигүнү кижиге — дей кааптым.

— Ынчаарга, — дээш, Владимир Ефимович чазык хүлүмзүрээш. — кончуг эки-дир. Амдызында байыр-ышпал. — дээш бисти эдеп көрүп кагды.

Роза Иргитовна Москвада тываларның кылып турар ажилының дугайында каксы чугаалап тура, ам бо шакта бистин алдарлыг чангыс чер-чуртууус На-да Рушеваның төрүттүнген чүнү таварыштыр ужура-жылгаже белеткенип ту-рары-биле чай чогуң чугаа-лады. Ындыг чөптүг чыл-дагаан-биле төлээ черинге тускай делгеп кылган эк-спонаттарны бодум со-нуургап көрүп, таарыштыр

солагай талазында Субур-ган бар. Ону чонар-даш болгаш өңнүг даштар-биле Бай-Тайга кожунунуң Кы-зыл-Дагдан В. Салчак кыл-ган болуп турар. Ол-ла бү-гүнү ыраандан көөрге ча-ражы кончуг.

Өске хананың баарын дургаар тыва шеверлерниң кылган уран-шевер ажил-дарын тускай делгеп сал-ган. Ында хөй нургулайын-да чонар-даштан кылган ажилдар бар. Оларның аразында Бай-Тайга ко-жуунуң Кызыл-Дагда Вла-димир Салчактын удур-тканы чонар-дашчылар бөлгүмүнүн өөреникчиле-риниң “Улу”, “Чыдар хой”, “Эзир” дээн чижек-тиг ажилдары бар. Ол ыш-каш М. Тойбухаа, Ч. Дойнакай, Ю. Тойбухаа, Ю. Тыгына оларнын ус-шевер ажилдарын делгээн. Оларның аразында даш чоңукчузу Лариса Норбу-нун “Тываның баштайгы балериназы — Ажыкмаа — Рушева Н.Д.” деп чонар-даш-биле кылган ажилы бир онзагай черни ээлеп турар.

— Мында делгээн ажил-дарның хөй кезин Бай-Тайга-ның Кызыл-Дагдан ус-шеверлерниң болуп турар-деп, Роза Иргитовна тай-ылбырлай-дыр. — Бо-ла бүгүнү мынчаар чараштыр делгеп каарга, маңаа кел-ген аалчыларга Тываның

дугайында дыка солун чүүлдерни билип алырынга ажыктыг болуп турар. Ынчангаш бо талазы-биле ажилдар ам-даа уламчы-лар. Бо-ла бүгү ажилдар-ны, экспонаттарны төлээ чериниң Даргазы Василий Юрьевич Урбан бодунуң акша-хөрөңгизи-биле са-дып алган. Бо ажилдар чү-гле маңаа делгеттимес, ону Даргавыс В.Ю. Урбан кө-жүп чоруур делгелге кылыр бодап турар.

Роза Иргитовна-биле чугаавыс чүгле моон-биле кызыгаарлаттынмайн, ха-рын-даа улам ханылап, “Сылдысчыгаш” солунга тускай рубриканы ажит-каш. Москвада чурттап болгаш ажилдап турар тываларның база Төлээ чериниң ажилының ду-гайында доктаамал чыры-дып турарын дугуруш-туvus. Ол дарый баар ужу-ражылгазынче далажыпты, а мен катап-ла Владимир Ефимовичиниң кабинетин-ге келдим. Ол менээ Васи-лий Юрьевич-биле кежээ-ликтей б шак үезинде ужу-ражыр болза эптигдээрзин сүмеледи.

Дугурушкан шагы-выста чедип кээримге, дар-ганың хүлээп алыр черинде кижилер-ле хөй болду. Ооң секретарь кызы, мени ду-жунда өрээлче чалап, аңаа бичии манаптарын диледи. Чырык, делгем, арыг-сылыг өрээлдин ортузунда хурал-даар столдар, ооң бир талазында самбыра тур. Аңаа хамык чүүлдерни бижип, чуруп тургаш, ху-ралдап-ла турар хевирлиг деп билдим. Өске талазында амгы үениң калбак экран-ныг улуг телевизору ажил-дап тур. Ону көрүп олур мен.

Үр-даа болбаанда сек-ретарь кыс мени чалай-дыр. Кончуг эптиг, чараштыр, таарыштыр салган эт-хе-рекселдиг кабинетке кирип келдим. Солагай талазын-да Россиянын болгаш Ты-ваның туктары көстүп ту-рар делгем улуг стол ар-тындан туруп келгеш, Ва-силий Юрьевич чазык хү-лүмзүрбүшаан, мени чоок-шулап кээп олурарынче чалады. Хол тутчуп мен-дилештивис.

Келген херээмни, уруг-лар солуну “Сылдысчы-гаштын” дугайында кыс-казы-биле чугаалап ор мен.

Василий Юрьевич мени кончуг кичээнгеилиг дың-нап ор. Черле ынчаш бан-кир кижиге болгаш солунуң саң-хөө дугайында со-нуургап, менден элээн каш айтырылганы салды. Удур-дедир билчинишкенин чугаавыс соонда, каш со-нуургаан айтырылгарым-га харыылап бээрин диле-дим. Василий Юрьевич бичии боданга, чазык хүлүмзүрээш:

— Чогум солун-сет-күүлге чугаа кылырынга ынак эвес кижиге мен. Тывада “Центр Азия” солунуң кол редактору На-дежда Антупьеваның аа-жок дилээни-биле ин-тервьюну бердим. Ам уруг-лар солунундан кижиге кан-чап ойталаар боор. — дей-дир.

— Уруглар солунунга хүндүткелдер дээш Си-лерге четтирдим, Василий Юрьевич! — деп, аңаа өө-рээни сеткилим илереттим.

Василий Юрьевич чүгле уруглар солунунга хүндүткелдер илеретип ту-рар эвес, а ол бичии уруг-ларның салым-чолу дээш сагыжы аарып чоруур кижилерниң бирээзи болуп турар. Ол келир үеис — чаштарга дорт хамааржыр хөй санныг хөй-ниити ор-ганизацияларының ажил-дарының идепкейлиг кир-жикчизи. Оларның ара-

зында хөйге билдингир “Дээп болбас курлавыр — Ада-чурттуң уруглары” деп Национал програм-малар, регионалдар аразы-ның херектээнерге дуза чедирер ачы-буян фондузу. Президент полугу дээш ышкаш хөй-ниити органи-зациялары кирип турар.

Василий Юрьевич бистин бичии чаштары-высты тодуг-догаа, бай-лакшылдыг, бүгү талазы-биле сагыш-човангыр ниитилелге чурттап турган болза деп ыдык күзедим.

“Бистин солунуvsуска чоок ол күзедер бөдүп-де турар болзунам!” деп иш-тимде йөрээвишаан, Васи-лий Юрьевичке мени хү-лээп алганы дээш өөрүп четтиргенимни илереттим. Чаа чылда солунуvsустун үндүрүлгелеринге тускай арыннарны ажыдып, чо-гаадыкчы ажилдар бодап алган телевиделивистин чижек программанын көр-гүстүм. Ол оларны кичээ-нгеилиг ылавылап көргөш, дузалаарын аазааш, “Сыл-дысчыгаш” солунун төлээ черинге чорудуп турарын сүмеледи.

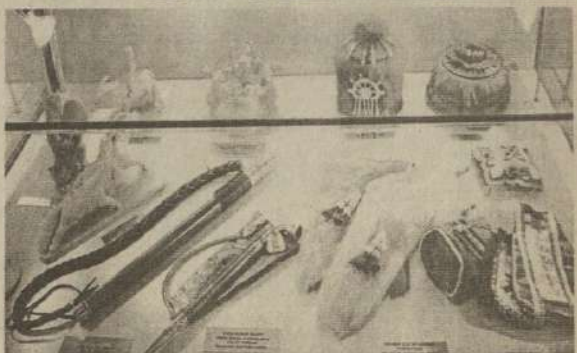
Ужуражылгавыс төн-чүзүндө чоок билчин, хүн-дүткелдин демдээ кылдыр кады чурукка тырттырып алдым.

Александр ШОЮН.
Кызыл-Москва-Кызыл.

ТӨЛЭЭ ЧЕРИНДЕ ДЕЛГЕЛГЕДЕН ФОТОЧУРУКТАР

Субурган болгаш каш чүзүн малдыг аал.

Тыва ус-шеверлерниң чонар-даштан болгаш өске-даа кылыглардан сиилбип кылган ажилдары.

